

هنجاریابی سه نسخه کودک، پدر/ مادر و معلم سیاهه رفتار کودک در شهر اصفهان

دکتر فریبا یزدخواستی^۱، دکتر حمیدرضا عریضی^۲

Standardization of Child, Parent and Teacher's Forms of Child Behavior Checklist in the City of Isfahan

Farbia Yazdkhasti*, Hamidreza Oreyzi^a

Abstract

Objectives: The Purpose of this study was the standardization of the Child Behavior Checklist (CBCL), in the city of Isfahan. **Method:** Subjects consisted of 1880 seven to eleven -year old schoolchildren in Isfahan, in addition to their parents and teachers. Data were gathered using the Youth Self- Report (YSR), the Child Behavior Checklist (CBCL) and the Teacher's Report Form (TRF). The CBCL itself comprises two sections, namely, skills and behavioral and emotional problems. Subsequent to back-translation and the assessment of face validity, the Farsi version of the checklist was administered to the subjects. Data were analyzed by SPSS-17 using Pearson's correlation. **Results:** The highest Cronbach's alpha for parent, teacher and child forms were 0.90, 0.93, and 0.82 respectively. Regarding construct validity, the correlation of the subscales of the section of behavioral and emotional problems, and its total score in parent, teacher and child forms were 0.62-0.88, 0.44-0.91 and 0.51-0.85 respectively. Also, the correlation of the subscales of the skills section and its total score in parent, teacher and child forms were 0.24-0.82, 0.77-0.93 and 0.64-0.87 respectively. **Conclusion:** Cronbach's alpha, correlation between the forms, and correlation between the subscales and the total score of the related sections, point to the construct validity and appropriate reliability of this tool, for the assessment of skills and behavioral problems of these children.

Key words: standardization; Child Behavior Checklist; Teacher's Report Form; Youth Self-Report; competences; behavioral problems

[Received: 1 December 2009 ; Accepted: 10 May 2010]

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر هنجاریابی سیاهه رفتار کودک (CBCL) در شهر اصفهان بود. **روش:** نمونه شامل ۱۸۸۰ دانش آموز ۷-۱۱ ساله از دبستان‌های دخترانه و پسرانه پنج منطقه آموزش و پرورش شهر اصفهان، پدر و مادر و معلم‌های آنان بود. برای گردآوری داده‌ها سه نسخه کودک، پدر/ مادر و معلم CBCL به کار رفت، که شامل دو بخش مهارت‌ها و مشکلات رفتاری-هیجانی است. پس از به کارگیری شیوه ترجمه وارون و بررسی اعتبار صوری، نسخه فارسی تنظیم و روی آزمودنی‌ها اجرا شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش همبستگی پیرسون انجام شد. **یافته‌ها:** بیشترین میزان آلفای کرونباخ سه نسخه پدر/ مادر، معلم و کودک به ترتیب ۰/۹۰، ۰/۹۳ و ۰/۸۲ بود. در مورد اعتبار سازه، همبستگی خرده‌مقیاس‌های بخش مشکلات رفتاری-هیجانی با نمره کلی این بخش در سه نسخه پدر/ مادر، معلم و کودک به ترتیب ۰/۸۸-۰/۶۲، ۰/۹۱-۰/۴۴ و ۰/۸۵-۰/۵۱ و همبستگی خرده‌مقیاس‌های بخش مهارت‌ها با نمره کلی این بخش در سه نسخه پدر/ مادر، معلم و کودک به ترتیب ۰/۸۲-۰/۲۴، ۰/۹۳-۰/۷۷ و ۰/۸۷-۰/۶۴ به دست آمد. **نتیجه‌گیری:** آلفای کرونباخ، همبستگی میان نسخه‌های همتا، همبستگی میان خرده‌مقیاس‌ها با نمره کلی بخش مربوط و نقطه‌های برش به دست آمده نشان‌گر اعتبار سازه و پایایی مناسب این ابزار برای ارزیابی مهارت‌ها و مشکلات رفتاری کودکان است.

کلیدواژه‌ها: سیاهه رفتار کودک؛ روایی؛ پایایی؛ هنجاریابی؛ مشکلات رفتاری

[دریافت مقاله: ۱۳۸۸/۹/۱۰؛ پذیرش مقاله: ۱۳۸۹/۲/۲۰]

^۱ دکترای روانشناسی بالینی، استادیار دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه اصفهان. اصفهان، دانشگاه اصفهان، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، گروه روانشناسی. دورنگار: ۰۳۱۱-۶۶۸۳۱۰۷ (نویسنده مسئول) E-mail: faribayazdkhasti@yahoo.com; ^۲ دکترای روانشناسی صنعتی، استادیار گروه روانشناسی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه اصفهان.

* Corresponding author: PhD. in Clinical Psychology, Assistant Prof. of Psychology and Behavioral Sciences, Isfahan University, Isfahan Iran, IR. Fax: +98311-6683107, E-mail: faribayazdkhasti@yahoo.com; ^a PhD. in Industrial Psychology, Assistant Prof. of Psychology and Behavioral Sciences, Isfahan University.

مقدمه

ارزیابی رفتار کودک موضوعی مهم در روانشناسی است و برای ساخت ابزارهای مناسب در این زمینه تلاش‌های بسیاری شده است. معمولاً ابزارهای روان‌سنجی تنظیم شده برای ارزیابی رفتار کودکان یک یا چند جنبه محدود رفتار را در نظر گرفته، به ارزیابی آن از نقطه نظر خود کودک، پدر و مادر یا دوستان می‌پردازد. برای نمونه مقیاس درجه‌بندی رفتار کانرز^۱ (CBRS) (انگلیسی^۲، گلداستین^۳ و دلادر^۴، ۲۰۰۵) دو عامل کم‌توجهی و بیش‌فعالی را می‌سنجد یا مقیاس تجدیدنظر شده بازی کودک^۵ (RCP) (ماستن^۶، موریسون^۷ و پلگرینی^۸، ۱۹۸۵) سه عامل رفتارهای اجتماعی، رفتارهای پرخاشگرانه و گوشه‌گیری اجتماعی را می‌سنجد. RCP وابسته به فرهنگ است؛ بررسی‌های انجام شده در چین و ایتالیا نشان‌گر جامعیت‌نداشتن آن برای کاربرد در این کشورها بوده است (ایروین^۹، بیگلا^{۱۰}، اسمولدوشی^{۱۱} و آری^{۱۲}، ۲۰۰۰). این مقیاس تنها سه مشکل رفتاری کودک در ارتباط با همسالان را از نقطه نظر دوستان کودک ارزیابی می‌کند، بنابراین در پژوهش‌های ارزیابی مشکل‌های رفتاری، به عنوان مکملی در کنار دیگر مقیاس‌ها به کار می‌رود. یکی از مشهورترین و پرکاربردترین مقیاس‌های همه‌جانبه در این زمینه سیاهه رفتار کودک^{۱۳} (CBCL) است (آخن‌باخ^{۱۴}، ۱۹۹۱، a، b، c)، که مهارت‌ها و مشکلات رفتاری کودک را در دو گروه پسر و دختر و از سه نقطه نظر کودک، پدر و مادر و معلم می‌سنجد. آخن‌باخ (a، b، c) با کاربرد آلفای کرونباخ^{۱۵}، پایایی ۰/۴۶-۰/۹۶ و با همبستگی با دو مقیاس CBRS و سیاهه تجدیدنظر شده مشکل رفتاری کوای-پیترسون^{۱۶} (Q-PRBPC) (کوای و پیترسون، ۱۹۸۳) اعتبار ۰/۵۲-۰/۸۸ را گزارش کرده است. این ابزار به بیش از هفتاد زبان ترجمه شده، در بیشتر پژوهش‌های انجام شده روی رفتار کودکان در اروپا، آمریکا و آسیا به کار رفته است. افزون بر این، بررسی‌ها (پیلر^{۱۷}، کینگ^{۱۸}، بایرد^{۱۹}، کرایج^{۲۰} و بریم^{۲۱}، ۲۰۰۵؛ زیبکوسکی^{۲۲} و کوهن^{۲۳}، ۱۹۹۸) نشان داده است میان ارزیابی پدر و مادر و دوستان در مورد میزان رفتارهای اجتماعی و رفتارهای پرخاشگرانه تفاوتی وجود ندارد، بنابراین در بسیاری از موارد می‌توان نسخه پدر/مادر CBCL را به جای RCP به کار برد.

لارسون^{۲۴} و فریسک^{۲۵} (۱۹۹۸) و لارسون^{۲۶}، نوتسون-مدین^{۲۷}، ساندلین^{۲۸} و تروستون و وردر^{۲۹} (۲۰۰۰) نسخه پدر/

مادر CBCL را برای ارزیابی مهارت‌ها و مشکلات رفتاری کودک از نقطه نظر پدر و مادر در نمونه ۱۳۰۸ نفری دختر و پسر شش تا ۱۶ ساله در کشور سوئد به کار برده، پایایی ۰/۹۴-۰/۳۴ را گزارش کردند. اسلو بردسکایا^{۳۰} (۱۹۹۹) CBCL را برای ارزیابی مهارت‌ها و مشکلات رفتاری ۲۵۶ دختر و پسر ۱۳ تا ۱۷ ساله از نقطه نظر پدر و مادر، معلم و خود کودکان در روسیه به کار بردند و پایایی ۰/۹۴-۰/۳۰ را گزارش کردند. برک^{۳۱}، کلاسر^{۳۲}، استمز^{۳۳}، اسلات^{۳۴} و دورلیجرز^{۳۵} (۲۰۰۷) با کاربرد دو نسخه پدر/مادر و کودک CBCL در هلند، برای ارزیابی مشکلات رفتاری ۳۴۰ دختر و پسر ۱۱ تا ۱۵ ساله، پایایی و اعتبار بالایی گزارش کردند. اجرای نسخه فارسی CBCL روی گروهی از دانش‌آموزان دختر و پسر شهر تهران نیز اعتبار و پایایی بالایی نشان داد (مینایی، ۲۰۰۶a و b). بنابراین با توجه به کاربرد و سودمندی این ابزار در پژوهش‌های مربوط به کودکان، بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی CBCL در دیگر شهرها، گروه‌های سنی، قومی، زبانی و فرهنگی مورد نیاز است (همان‌جا). برپایه این احساس نیاز، پژوهش حاضر برای بررسی مشکلات رفتاری و مهارت‌های کودکان از نقطه نظر پدر و مادر، معلم و خود کودک و هم‌چنین امکان تمایز سه گروه بهنجار، مرزی و بالینی، به هنجاریابی و بررسی اعتبار، پایایی و نقطه برش^{۳۶} سه نسخه پدر/مادر، معلم و کودک CBCL در شهر اصفهان پرداخت.

روش

نمونه‌گیری به روش تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای از میان مدرسه‌های ابتدایی دولتی نواحی پنج‌گانه شهر اصفهان

1- Conners' Behavior Rating Scale	
2- Naglieri	3- Goldstein
4- Delauder	5- Revised Child Play
6- Masten	7- Morison
8- Pellegrini	9- Iruine
10- Bigla	11- Smoldowshi
12- Ary	
13- Child Behavioe Checklist	
14- Achenbach	15- Cronbach α
16- Quay- Peterson Revised Behavior Problem Checklist	
17- Pepler	18- King
19- Byrd	20- Craig
21- Bream	22- Zbikowski
23- Cohen	24- Larsson
25- Frisk	26- Larsson
27- Knutsson-Medin	28- Sundelin
29- Trostvon von Werder	30- Slobodskaya
31- Breuk	32- Clauser
33- Stams	34- Slot
35- Doreleijers	36- cutoff point

هیجانی کودک در سه نسخه پدر/ مادر، معلم و کودک با نام سایر مشکلات بیان شده است و افزون بر هشت خرده‌مقیاس بالا، نسخه پدر/ مادر مشکلات جنسی را نیز در بر می‌گیرد. از میان این هشت خرده‌مقیاس، سه خرده‌مقیاس گوشه‌گیری، شکایت‌های بدنی و اضطراب- افسردگی به عنوان مشکلات درونی شده^{۱۷}، دو خرده‌مقیاس رفتارهای بزهکارانه و رفتارهای پرخاشگرانه به عنوان مشکلات برونی شده^{۱۸} و سه خرده‌مقیاس مشکلات اجتماعی، مشکلات تفکر و مشکلات توجه به عنوان مشکلات بینایی در نظر گرفته می‌شوند. شیوه به‌دست آوردن نمره مشکلات رفتاری- هیجانی سه نسخه پدر/ مادر، معلم و کودک متفاوت و برپایه جمع نمره‌های برخی از گویه‌هاست.

نسخه فارسی CBCL به‌روش ترجمه وارون تنظیم شد. برای بررسی اعتبار صوری^{۱۹}، هفت روانشناس آن را بررسی کرده، بر پایه نظر ایشان، اصلاحاتی انجام شد. سپس برای بررسی قابل فهم بودن گویه‌ها، پرسش‌نامه تنظیم شده در یک نمونه کوچک اجرا و پس از برطرف کردن اشکال‌های بیان‌شده، نسخه نهایی CBCL تنظیم شد. اعتبار و پایایی CBCL در بخش پیشین بیان شد.

رضایت آگاهانه پدرها و مادرها برای اجرای پژوهش دریافت و به آنان اطمینان داده شد که یافته‌ها محرمانه خواهند ماند. اهداف پژوهش به‌طور کامل برای آنان توضیح داده شد و در پایان، یافته‌های انفرادی پژوهش برای پدرها و مادرهای درخواست‌کننده ارسال شد. هم‌چنین برای درک کامل گویه‌ها، توضیح کافی در اختیار ایشان قرار گرفت.

تجزیه و تحلیل داده‌ها با کمک نرم‌افزار SPSS-17^{۲۰} و به روش همبستگی پیرسون^{۲۱} انجام شد.

یافته‌ها

میانگین (و انحراف معیار) سن آزمودنی‌های دختر بر پایه گزارش پدر و مادر و معلم در پایه‌های تحصیلی اول تا پنجم

(یک تا پنج) انجام شد؛ از هر ناحیه یک دبستان دخترانه و یک دبستان پسرانه و در هر دبستان از مقطع تحصیلی اول تا پنجم، هر یک ۲۵ دانش‌آموز به‌صورت تصادفی انتخاب شد (در کل ۱۲۵۰ دانش‌آموز هفت تا ۱۱ ساله). برای هر یک از آزمودنی‌ها دو نسخه پدر/ مادر و معلم تکمیل شد، افزون بر این دانش‌آموزان دو مقطع چهارم و پنجم، نسخه کودک را نیز پر کردند. برای تکمیل تعداد نمونه مربوط به نسخه کودک- از آنجا که نسخه کودک برای کودکان ده سال به بالا است- از هر دبستان به‌طور تصادفی ۶۳ دانش‌آموز از دو مقطع چهارم و پنجم (در کل ۶۳۰ دانش‌آموز، افزون بر تعداد بیان‌شده در بالا) انتخاب شد. این گروه تنها نسخه کودک CBCL را تکمیل کردند.

برای گردآوری داده‌ها سه نسخه کودک، پدر/ مادر و معلم CBCL به‌کار رفت. سه نسخه CBCL هر یک دو بخش مهارت‌ها و مشکلات رفتاری- هیجانی دارد: بخش مهارت‌های نسخه پدر/ مادر، معلم و کودک CBCL به‌ترتیب دربرگیرنده سه خرده‌مقیاس فعالیت^۱، اجتماعی^۲ و مدرسه^۳، پنج خرده‌مقیاس کارایی تحصیلی^۴، سخت‌کوشی^۵، تناسب رفتاری^۶، یادگیری^۷ و شادبودن^۸ و دو خرده‌مقیاس فعالیت و اجتماعی است. گفتنی است شیوه پاسخ‌دهی به گویه‌های بخش مهارت‌ها متفاوت است. برای نمونه طیف‌های پاسخ‌دهی «نمی‌دانم/ کمتر از متوسط/ متوسط و بیشتر از متوسط»، «هیچ‌کس، یک نفر، دو یا سه نفر و چهار نفر یا بیشتر» و... وجود دارد که شیوه نمره‌گذاری نیز متناسب با هر طیف پاسخ‌دهی متفاوت است.

بخش مشکلات رفتاری CBCL دربرگیرنده ۱۱۳ گویه سه‌گزینه‌ای «درست نیست، تا حدودی یا برخی اوقات درست است و به‌طور کامل یا بیشتر اوقات درست است» است که روی مقیاس لیکرت صفر تا دودرجه‌ای نمره‌گذاری می‌شود. البته در گویه ۱۱۳ که حالت توضیحی دارد، در صورت بیان بیش از یک مشکل، تنها مشکلی که بالاترین نمره را دریافت می‌کند، در رده مشکلات کلی به‌شمار می‌آید. هم‌چنین این گویه خود شامل پنج گویه دیگر است که با این حساب تعداد کل گویه‌ها به ۱۱۸ عدد می‌رسد. این بخش دربرگیرنده هشت خرده‌مقیاس گوشه‌گیری^۹، شکایت‌های بدنی^{۱۰}، اضطراب- افسردگی^{۱۱}، مشکلات اجتماعی^{۱۲}، مشکلات تفکر^{۱۳}، مشکلات توجه^{۱۴}، رفتارهای بزهکارانه^{۱۵} و رفتارهای پرخاشگرانه^{۱۶} است. گفتنی است دیگر مشکلات رفتاری-

1- activity	2- social
3- school	4- academic performance
5- working hard	6- behaving appropriately
7- learning	8- happy
9- withdrawn	10- somatic complaints
11- anxious/depressed	12- social problems
13- thought problems	14- attention problems
15- delinquent behaviors	16- aggressive behaviors
17- internalizing	18- externalizing
19- face validity	
20- Statistical Package for the Social Science- version 17	
21- Pearsonian correlation	

این همبستگی‌ها در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بودند). در نسخه کودک همبستگی خرده‌مقیاس‌های گوشه‌گیری، شکایت‌های بدنی، اضطراب-افسردگی، مشکلات اجتماعی، مشکلات تفکر، مشکلات توجه، رفتارهای بزهکارانه و رفتارهای پرخاشگرانه با نمره کلی بخش مشکلات رفتاری-هیجانی و همبستگی خرده‌مقیاس‌های فعالیت و اجتماعی با نمره کلی بخش مهارت‌ها در دختران به ترتیب ۰/۶۴، ۰/۵۳، ۰/۸۱، ۰/۷۰، ۰/۶۵، ۰/۷۸، ۰/۶۵، ۰/۸۴، ۰/۶۶ و ۰/۸۴ و در پسران به همان ترتیب ۰/۶۲، ۰/۵۱، ۰/۸۱، ۰/۶۷، ۰/۷۰، ۰/۸۳، ۰/۷۲، ۰/۸۵، ۰/۶۴ و ۰/۸۷ بود. هم‌چنین همبستگی میان نمره کل مشکلات رفتاری-هیجانی با مشکلات درونی‌شده و برونی‌شده در پسران به ترتیب ۰/۸۳ و ۰/۸۹ و برای دختران به همان ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۸۳ بود (تمامی این همبستگی‌ها در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بودند).

ضریب پایایی CBCL به دو روش آلفای کرونباخ (همسانی درونی^۲) و همبستگی نسخه‌های هم‌تا بررسی شد. روش آلفای کرونباخ نشان داد پایایی نسخه پدر/مادر برای پسران از ۰/۳۵ (مدرسه) تا ۰/۴۴ (فعالیت) در بخش مهارت‌ها و از ۰/۳۵ (مشکلات جنسی) تا ۰/۹۰ (رفتارهای پرخاشگرانه) در بخش مشکلات رفتاری-هیجانی متغیر بود. این میزان برای دختران از ۰/۴۲ (اجتماعی) تا ۰/۵۶ (فعالیت) در بخش مهارت‌ها و از ۰/۴۰ (مشکلات جنسی) تا ۰/۸۰ (مشکلات توجه) در بخش مشکلات رفتاری-هیجانی متغیر بود (جدول ۱). پایایی نسخه معلم CBCL برای پسران از ۰/۷۰ (گوشه‌گیری) تا ۰/۹۳ (رفتارهای پرخاشگرانه) و برای دختران از ۰/۶۰ (رفتارهای بزهکارانه) تا ۰/۹۱ (مشکلات توجه) متغیر بود (جدول ۲). گفتنی است از آنجا که هر یک از خرده‌مقیاس‌های بخش مهارت‌ها در نسخه معلم با یک‌گویه سنجیده می‌شود، امکان به‌دست آوردن آلفای کرونباخ برای این خرده‌مقیاس‌ها نبود. پایایی نسخه کودک CBCL برای پسران در دو خرده‌مقیاس فعالیت و اجتماعی از بخش مهارت‌ها ۰/۳۹ و ۰/۴۸ و برای بخش مشکلات رفتاری-هیجانی از ۰/۵۵ (رفتارهای بزهکارانه) تا ۰/۸۲ (رفتارهای پرخاشگرانه) متغیر بود. پایایی برای دختران در دو خرده‌مقیاس فعالیت و اجتماعی ۰/۴۰ و ۰/۴۵ و برای بخش مشکلات رفتاری-هیجانی از ۰/۴۰ (گوشه‌گیری) تا ۰/۸۰ (اضطراب-افسردگی) متغیر بود (جدول ۳).

به ترتیب ۰/۷۰ (۰/۰۹)، ۰/۸۰ (۰/۰۱)، ۰/۹۰ (۰/۰۱)، ۰/۰۰ (۰/۰۰) و ۰/۰۱ (۰/۰۱) و برای آزمودنی‌های پسر به همان ترتیب ۰/۰۲ (۰/۱۳)، ۰/۸۰ (۰/۰۱)، ۰/۹۰ (۰/۱۳)، ۰/۰۰ (۰/۰۰) و ۰/۰۱ (۰/۰۱) بود. گفتنی است هر ترکیب جنسیت/پایه تحصیلی، ۱۰٪ حجم نمونه را تشکیل داد. میانگین (و انحراف معیار) سن آزمودنی‌های پایه چهارم و پنجم که تنها نسخه کودک را پر کردند، در هر دو جنسیت به ترتیب ۱۰/۰۰ (۰/۰۱) و ۱۱/۰۰ (۰/۰۱) بود. در اینجا هر ترکیب جنسیت/پایه تحصیلی، ۲۵٪ حجم نمونه را تشکیل داد.

برای بررسی اعتبار سازه^۱ سه نسخه CBCL، همبستگی هر خرده‌مقیاس با نمره کل بخش مربوط (مهارت‌ها یا مشکلات رفتاری-هیجانی) به‌دست آمد. یافته‌ها نشان داد CBCL از اعتبار سازه خوبی برخوردار است؛ در نسخه پدر/مادر همبستگی خرده‌مقیاس‌های گوشه‌گیری، شکایت‌های بدنی، اضطراب-افسردگی، مشکلات اجتماعی، مشکلات تفکر، مشکلات توجه، رفتارهای بزهکارانه و رفتارهای پرخاشگرانه با نمره کلی بخش مشکلات رفتاری-هیجانی و همبستگی خرده‌مقیاس‌های فعالیت، اجتماعی و مدرسه با نمره کلی بخش مهارت‌ها در دختران به ترتیب ۰/۷۰، ۰/۶۲، ۰/۸۵، ۰/۷۶، ۰/۶۹، ۰/۸۷، ۰/۷۴، ۰/۸۶، ۰/۸۱، ۰/۷۴ و ۰/۳۵ و در پسران به همان ترتیب ۰/۷۰، ۰/۵۶، ۰/۸۳، ۰/۷۷، ۰/۶۸، ۰/۸۸، ۰/۷۸، ۰/۸۷، ۰/۷۶، ۰/۸۲ و ۰/۲۴ بود. همبستگی میان نمره کل بخش مشکلات هیجانی-رفتاری با مشکلات درونی‌شده و برونی‌شده در پسران به ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۹۰ و در دختران به ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۸۷ بود (تمامی این همبستگی‌ها در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بودند). در نسخه معلم همبستگی خرده‌مقیاس‌های گوشه‌گیری، شکایت‌های بدنی، اضطراب-افسردگی، مشکلات اجتماعی، مشکلات تفکر، مشکلات توجه، رفتارهای بزهکارانه و رفتارهای پرخاشگرانه با نمره کلی بخش مشکلات رفتاری-هیجانی و همبستگی خرده‌مقیاس‌های کارایی تحصیلی، سخت‌کوشی، تناسب رفتاری، یادگیری و شاد بودن با نمره کلی بخش مهارت‌ها در دختران به ترتیب ۰/۶۳، ۰/۴۹، ۰/۸۵، ۰/۹۱، ۰/۶۷، ۰/۸۷، ۰/۷۰، ۰/۸۴، ۰/۷۷، ۰/۹۳، ۰/۸۸، ۰/۹۱ و ۰/۸۳ و در پسران به همان ترتیب ۰/۶۴، ۰/۴۴، ۰/۷۷، ۰/۸۷، ۰/۶۳، ۰/۸۸، ۰/۸۱، ۰/۸۶، ۰/۸۴، ۰/۹۰، ۰/۹۰، ۰/۹۰ و ۰/۹۲ و ۰/۸۷ بود. هم‌چنین همبستگی میان نمره کل مشکلات رفتاری-هیجانی با مشکلات درونی‌شده و برونی‌شده در پسران به ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۸۱ و در دختران به همان ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۸۶ بود (تمامی

جدول ۱- ویژگی‌های توصیفی و آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌های نسخه پدر/ مادر CBCL به تفکیک جنسیت

متغیر	جنسیت	میانگین	انحراف معیار	انحراف میانگین	کمینه	بیشینه	T میانگین	آلفای کرونباخ
گوشه‌گیری	پسر	۲/۲۵	۲/۴۴	۰/۱۰	۰	۱۴	۵۰/۲۰	۰/۷۰
	دختر	۱/۹۵	۲/۲۳	۰/۰۹	۰	۱۷	۵۰/۲۲	۰/۶۹
شکایت‌های بدنی	پسر	۱/۰۵	۱/۶۴	۰/۰۷	۰	۱۳	۴۹/۷۲	۰/۶۳
	دختر	۱/۱۶	۱/۶۸	۰/۰۷	۰	۸	۵۰/۳۶	۰/۶۵
اضطراب- افسردگی	پسر	۵/۰۷	۴/۱۶	۰/۱۷	۰	۲۲	۵۰/۰۰	۰/۸۰
	دختر	۴/۷۸	۴/۰۷	۰/۱۶	۰	۲۲	۵۰/۱۹	۰/۸۰
مشکلات اجتماعی	پسر	۲/۹۱	۲/۴۴	۰/۱۰	۰	۱۴	۵۰/۰۶	۰/۶۵
	دختر	۲/۴۸	۲/۱۷	۰/۰۹	۰	۱۲	۵۰/۳۷	۰/۶۰
مشکلات تفکر	پسر	۱/۳۲	۱/۸۹	۰/۰۸	۰	۱۴	۵۰/۰۸	۰/۶۸
	دختر	۰/۹۹	۱/۴۷	۰/۰۶	۰	۷	۵۰/۰۳	۰/۵۲
مشکلات توجه	پسر	۵/۶۵	۴/۲۸	۰/۱۷	۰	۲۱	۵۰/۱۱	۰/۸۳
	دختر	۴/۰۵	۳/۵۴	۰/۱۴	۰	۱۸	۴۹/۹۹	۰/۸۰
رفتارهای بزهکارانه	پسر	۳/۲۰	۲/۹۹	۰/۱۲	۰	۱۵	۵۰/۰۱	۰/۷۳
	دختر	۱/۹۸	۲/۲۷	۰/۰۹	۰	۲۶	۵۰/۳۷	۰/۶۰
رفتارهای پرخاشگرانه	پسر	۸/۲۵	۶/۷۶	۰/۲۷	۰	۳۲	۵۰/۰۸	۰/۹۰
	دختر	۵/۹۱	۵/۳۳	۰/۲۱	۰	۳۲	۵۰/۰۲	۰/۸۷
مشکلات جنسی	پسر	۰/۲۶	۰/۶۵	۰/۰۲۶	۰	۴	۵۰/۰۰	۰/۳۵
	دختر	۰/۳۰	۰/۷۳	۰/۰۲۹	۰	۶	۵۰/۰۰	۰/۴۰
مشکلات برونی‌شده	پسر	۱۱/۴۹	۹/۲۸	۰/۳۷	۰	۴۷	۵۰/۰۹	۰/۹۰
	دختر	۷/۸۹	۷/۰۹	۰/۲۸	۰	۴۴	۵۰/۱۳	۰/۸۸
مشکلات درونی‌شده	پسر	۸/۱۳	۶/۷۴	۰/۲۷	۰	۳۷	۵۰/۰۴	۰/۸۷
	دختر	۷/۶۰	۶/۵۲	۰/۲۶	۰	۳۹	۵۰/۰۱	۰/۸۷
بخش مشکلات رفتاری- هیجانی	پسر	۳۲/۵۶	۲۳/۶۲	۰/۹۴	۰	۱۲۵	۵۰/۰۱	۰/۹۵
	دختر	۲۷/۰۱	۱۹/۹	۰/۷۹	۰	۱۳۶	۵۰/۰۰	۰/۹۴
فعالیت	پسر	۶/۰۳	۱/۸۲	۰/۰۷	۱	۱۲	۵۰/۰۵	۰/۴۴
	دختر	۵/۴۳	۱/۹۸	۰/۰۸	۱	۱۱/۵	۵۰/۱۴	۰/۵۶
اجتماعی	پسر	۵/۷۳	۲/۰۷	۰/۰۸	۱/۵	۱۳/۵	۵۰/۱۴	۰/۴۰
	دختر	۵/۳۴	۱/۷۵	۰/۰۷	۱	۱۳	۵۰/۲۲	۰/۴۲
مدرسه	پسر	۳/۲۵	۰/۶۰	۰/۰۳	۲	۵	۵۰/۷۸	۰/۳۵
	دختر	۳/۳۳	۰/۵۸	۰/۰۲	۲	۵	۵۰/۵۶	۰/۴۳
بخش مهارت‌ها	پسر	۱۵/۰۴	۳/۲۲	۰/۱۴	۶/۵	۲۴	۵۰/۰۳	۰/۵۶
	دختر	۱۴/۱۴	۳/۱۲	۰/۱۳	۶	۲۶	۵۰/۱۲	۰/۸۴

جدول ۲- ویژگی‌های توصیفی و آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌های نسخه معلم CBCL به تفکیک جنسیت

متغیر	جنسیت	میانگین	انحراف معیار	انحراف میانگین	کمینه	بیشینه	T میانگین	آلفای کرونباخ
گوشه‌گیری	پسر	۱/۴۷	۲/۲۴	۰/۰۹	۰	۱۳	۵۰/۷۷	۰/۷۹
	دختر	۱/۳۱	۲/۲۳	۰/۰۹	۰	۱۵	۵۰/۰۳	۰/۸۰
شکایت‌های بدنی	پسر	۰/۵۵	۱/۳۴	۰/۰۵	۰	۸	۵۰/۰	۰/۷۰
	دختر	۰/۳۵	۱/۰۳	۰/۰۴	۰	۹	۵۰/۰	۰/۶۴
اضطراب- افسردگی	پسر	۳/۰۳	۳/۸۷	۰/۱۶	۰	۲۱	۴۹/۹۹	۰/۸۳
	دختر	۲/۶۳	۳/۹۴	۰/۱۶	۰	۲۵	۵۰/۰۸	۰/۸۲
مشکلات اجتماعی	پسر	۱/۶۳	۲/۶۹	۰/۱۱	۰	۱۹	۵۰/۴۹	۰/۷۹
	دختر	۱/۴۱	۲/۶۶	۰/۱۱	۰	۱۹	۴۹/۶۶	۰/۸۰
مشکلات تفکر	پسر	۰/۵۴	۱/۲۹	۰/۰۵	۰	۱۳	۵۰/۰۱	۰/۶۸
	دختر	۰/۳۷	۱/۰۳	۰/۰۴	۰	۱۱	۴۹/۹۷	۰/۵۰
مشکلات توجه	پسر	۵/۲۸	۶/۹۱	۰/۲۸	۰	۳۵	۵۰/۱۲	۰/۹۳
	دختر	۳/۵۲	۵/۶۰	۰/۲۳	۰	۳۳	۵۰/۰۴	۰/۹۱
رفتارهای بزهکارانه	پسر	۱/۰۱	۱/۸۷	۰/۰۸	۰	۱۴	۵۰/۰۱	۰/۷۵
	پسر	۰/۵۷	۱/۲۰	۰/۰۵	۰	۹	۵۰/۰۴	۰/۶۰
رفتارهای پرخاشگرانه	دختر	۴/۵۳	۶/۸۰	۰/۲۷	۰	۴۴	۵۰/۰۵	۰/۹۳
	پسر	۲/۷۸	۵/۴۷	۰/۲۲	۰	۵۰	۵۰/۱۵	۰/۹۰
مشکلات برونی‌شده	پسر	۵/۵۴	۸/۳۳	۰/۳۳	۰	۵۳	۵۰/۰۵	۰/۹۲
	دختر	۳/۲	۵/۶۲	۰/۲۳	۰	۳۹	۴۹/۹۹	۰/۸۹
مشکلات درونی‌شده	پسر	۵/۰۱	۶/۰۶	۰/۲۴	۰	۳۳	۵۰/۰۰	۰/۸۷
	دختر	۴/۱۹	۵/۹۰	۰/۲۴	۰	۳۹	۵۰/۱۵	۰/۸۶
بخش مشکلات رفتاری- هیجانی	پسر	۲۰/۰۴	۲۳/۸۷	۰/۹۶	۰	۱۴۶	۴۹/۹۹	۰/۹۶
	دختر	۱۴/۳۴	۱۹/۶۱	۰/۸۰	۰	۱۴۸	۵۰/۰۲	۰/۹۴
کارایی تحصیلی	پسر	۳/۰۲	۰/۹۱	۰/۰۴	۱	۵	۵۰/۰۹	
	دختر	۳/۱۷	۰/۸۱	۰/۰۳	۱	۵	۵۰/۸۶	
سخت‌کوشی	پسر	۴/۲۰	۱/۳۱	۰/۰۶	۱	۷	۵۰/۰۱	
	دختر	۴/۴۳	۱/۲۲	۰/۰۵	۱	۷	۵۰/۲۸	
تناسب رفتاری	پسر	۴/۲۳	۱/۲۹	۰/۰۶	۱	۷	۵۰/۲۱	
	دختر	۴/۵۰	۱/۲۱	۰/۰۵	۱	۷	۵۰/۰۱	
یادگیری	پسر	۴/۳۰	۱/۳۳	۰/۰۶	۱	۷	۵۰/۷۴	
	دختر	۴/۵۷	۱/۲۷	۰/۰۶	۱	۷	۵۰/۵۹	
شاد بودن	پسر	۴/۴۰	۱/۳۳	۰/۰۶	۱	۷	۵۰/۷۴	
	دختر	۴/۵۹	۱/۱۶	۰/۰۵	۱	۷	۵۰/۸۱	
بخش مهارت‌ها	پسر	۱۷/۱۱	۴/۷۴	۰/۲۱	۴	۲۸	۵۰/۰۳	
	دختر	۱۸/۰۷	۴/۳۶	۰/۱۹	۴	۲۸	۵۰/۰۲	

جدول ۳- ویژگی‌های توصیفی و آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌های نسخه کودک CBCL به تفکیک جنسیت

متغیر	جنسیت	میانگین	انحراف معیار	انحراف میانگین	کمینه	بیشینه	T میانگین	آلفای کرونباخ
گوشه‌گیری	پسر	۲/۳۳	۲/۲۱	۰/۰۹	۰	۱۳	۴۹/۶۷	۰/۵۷
	دختر	۲/۴۲	۲/۱۱	۰/۰۹	۰	۱۴	۵۰/۱۱	۰/۴۰
شکایت‌های بدنی	پسر	۱/۳۳	۱/۹۴	۰/۰۸	۰	۱۰	۵۰/۱۴	۰/۶۸
	دختر	۱/۵۹	۲/۰۷	۰/۰۸	۰	۱۴	۵۰/۴۴	۰/۶۱
اضطراب-افسردگی	پسر	۲/۳۴	۲/۱۰	۰/۰۸	۰	۱۴	۵۰/۱۷	۰/۷۹
	دختر	۲/۳۳	۲/۰۸	۰/۰۸	۰	۱۰	۵۰/۱۵	۰/۸۰
مشکلات اجتماعی	پسر	۳/۰۹	۲/۵۰	۰/۱۰	۰	۱۳	۴۹/۹۸	۰/۵۷
	دختر	۳/۰۹	۲/۳۹	۰/۱۰	۰	۱۶	۴۹/۹۹	۰/۵۰
مشکلات تفکر	پسر	۲/۱۶	۲/۳۴	۰/۰۹	۰	۱۴	۵۰/۲۴	۰/۶۲
	دختر	۲/۳۳	۲/۲۹	۰/۰۹	۰	۱۲	۵۰/۱۲	۰/۵۶
مشکلات توجه	پسر	۳/۹۷	۳/۲۴	۰/۱۳	۰	۱۶	۵۰/۲۱	۰/۷۱
	دختر	۳/۴۱	۲/۹۰	۰/۱۲	۰	۱۵	۵۰/۰۲	۰/۶۶
رفتارهای بزهکارانه	پسر	۱/۹۸	۲/۱۸	۰/۰۹	۰	۱۹	۵۰/۳۸	۰/۵۵
	پسر	۱/۷۳	۲/۰۰	۰/۰۸	۰	۱۷	۵۰/۱۴	۰/۵۲
رفتارهای پرخاشگرانه	دختر	۵/۷۱	۵/۰۸	۰/۲۰	۰	۳۲	۵۰/۰۱	۰/۸۲
	پسر	۴/۸۰	۴/۵۳	۰/۱۸	۰	۲۶	۵۰/۰۱	۰/۸۰
مشکلات برونی‌شده	پسر	۷/۶۸	۶/۶۴	۰/۲۷	۰	۵۱	۵۰/۱۳	۰/۸۰
	دختر	۶/۵۵	۵/۸۷	۰/۲۴	۰	۴۳	۵۰/۰۹	۰/۷۷
مشکلات درونی‌شده	پسر	۵/۸۸	۴/۷۴	۰/۱۹	۰	۳۳	۵۰/۱۶	۰/۷۵
	دختر	۶/۲۹	۴/۷۴	۰/۲۰	۰	۳۰	۵۰/۲۰	۰/۷۵
بخش مشکلات رفتاری-هیجانی	پسر	۲۹/۰۷	۱۹/۶۵	۰/۷۹	۰	۱۵۴	۵۰/۰۰	۰/۹۳
	دختر	۲۸/۱۳	۱۸/۲۰	۰/۷۴	۰	۱۳۱	۵۰/۰۲	۰/۹۲
فعالیت	پسر	۴/۲۹	۱/۲۵	۰/۰۵	۱	۱۰/۰	۵۰/۰۰	۰/۳۹
	دختر	۴/۴۸	۱/۴۵	۰/۰۶	۱	۱۰/۵	۵۰/۰۵	۰/۴۰
اجتماعی	پسر	۶/۴۲	۲/۲۰	۰/۰۹	۰	۱۲	۵۰/۰۷	۰/۴۸
	دختر	۶/۳۷	۲/۰۷	۰/۰۸	۰/۵	۱۳	۵۰/۳۶	۰/۴۵
بخش مهارت‌ها	پسر	۱۴/۱۸	۲/۹۹	۰/۱۲	۶/۵	۲۳	۵۰/۲۸	۰/۳۵
	دختر	۱۴/۳۹	۲/۹۷	۰/۱۲	۶/۵	۲۴/۵	۵۰/۳۱	۰/۵۰

خرده‌مقیاس‌های بخش مشکلات رفتاری-هیجانی دو نسخه پدر/مادر و معلم (جدول ۴)، دو نسخه پدر/مادر و کودک (جدول ۵) و دو نسخه معلم و کودک (جدول ۶) و همبستگی میان خرده‌مقیاس‌های بخش مهارت‌های دو نسخه کودک و پدر/مادر (جدول ۷) نشان می‌دهد سه نسخه CBCL از پایایی نسخه‌های هم‌تا برخوردارند. هم‌چنین بیشترین میزان همبستگی در این مورد مربوط به همبستگی میان دو خرده‌مقیاس یکسان از دو نسخه گوناگون است.

برای تعیین پایایی نسخه‌های هم‌تا، همبستگی میان خرده‌مقیاس‌های بخش مشکلات رفتاری-هیجانی هر سه نسخه، دو به دو با یکدیگر و هم‌چنین خرده‌مقیاس‌های بخش مهارت‌های نسخه‌های کودک و پدر/مادر حساب شد. گفتنی است برای پایایی به‌روش نسخه‌های هم‌تا گویه‌های هر سه نسخه کاملاً هم‌تا شدند؛ برای پایایی نسخه‌های هم‌تا، هماهنگ با دستورالعمل، گویه‌هایی که در نسخه کودک CBCL وجود ندارد، از دو نسخه دیگر هم حذف شده و همبستگی میان گویه‌های باقیمانده حساب می‌شود. همبستگی میان

جدول ۴- همبستگی پیرسون میان خرده‌مقیاس‌های بخش مشکلات رفتاری- هیجانی دو نسخه پدر/مادر و معلم CBCL

معلم	پدر/مادر										
	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
گوشه‌گیری (۱)	۰/۱۵**	۰/۱۶**	۰/۰۹*	۰/۰۹*	۰/۰۹*	۰/۱۴**	۰/۰۹*	۰/۱۳**	۰/۱۴**	۰/۱۰*	۰/۱۸**
شکایت‌های بدنی (۲)	۰/۱۰*	۰/۱۲**	۰/۰۲	۰/۰۱	۰/۰۵	۰/۰۸*	۰/۰۹*	۰/۱۰*	۰/۰۹*	۰/۲۴**	۰/۱۰*
اضطراب-افسردگی (۳)	۰/۱۲**	۰/۰۲	۰/۰۰	۰/۱۲**	۰/۱۱*	۰/۱۳**	۰/۰۹*	۰/۱۴**	۰/۱۴**	۰/۰۷	۰/۱۱*
مشکلات اجتماعی (۴)	۰/۱۶**	۰/۰۹*	۰/۱۵**	۰/۱۴**	۰/۱۴**	۰/۱۶**	۰/۰۹*	۰/۱۶**	۰/۰۹*	۰/۱۱*	۰/۰۹*
مشکلات تفکر (۵)	۰/۱۸**	۰/۱۲**	۰/۱۷**	۰/۱۵**	۰/۱۴**	۰/۱۷**	۰/۱۸*	۰/۱۳**	۰/۱۱*	۰/۱۰*	۰/۰۹*
مشکلات توجه (۶)	۰/۲۷**	۰/۱۶**	۰/۲۵**	۰/۲۲**	۰/۲۲**	۰/۳۱**	۰/۱۲*	۰/۱۶**	۰/۱۱*	۰/۱۸**	۰/۱۲*
رفتارهای بزهکارانه (۷)	۰/۱۹**	۰/۰۹*	۰/۲۳**	۰/۲۲**	۰/۲۳**	۰/۲۲**	۰/۰۹*	۰/۱۳**	۰/۰۹*	۰/۱۱*	۰/۰۴
رفتارهای پرخاشگرانه (۸)	۰/۱۸**	۰/۰۹*	۰/۲۱**	۰/۲۲**	۰/۱۵**	۰/۲۰**	۰/۰۹*	۰/۱۲**	۰/۰۹*	۰/۱۱*	۰/۰۴
مشکلات برونی‌شده (۹)	۰/۱۹**	۰/۰۹*	۰/۲۳**	۰/۲۳**	۰/۱۷**	۰/۲۲**	۰/۰۹*	۰/۱۳**	۰/۰۹*	۰/۱۱*	۰/۰۴
مشکلات درونی‌شده (۱۰)	۰/۱۶**	۰/۱۶**	۰/۱۱*	۰/۱۰*	۰/۱۰*	۰/۱۴**	۰/۰۹*	۰/۱۵**	۰/۱۴**	۰/۱۳*	۰/۱۴**
نمره کل بخش مشکلات رفتاری-هیجانی (۱۱)	۰/۲۴**	۰/۱۴**	۰/۲۱**	۰/۲۰**	۰/۱۸**	۰/۲۳**	۰/۱۱*	۰/۱۶**	۰/۱۲**	۰/۱۵**	۰/۱۰*

* $p \leq 0.05$; ** $p \leq 0.01$

جدول ۵- همبستگی پیرسون میان خرده‌مقیاس‌های بخش مشکلات رفتاری- هیجانی دو نسخه کودک و پدر/مادر CBCL

کودک	پدر/مادر										
	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
گوشه‌گیری (۱)	**۰/۲۸	**۰/۲۹	**۰/۲۴	**۰/۲۵	**۰/۱۶	**۰/۲۳	**۰/۱۵	**۰/۲۰	**۰/۲۹	**۰/۱۶	**۰/۲۹
شکایت‌های بدنی (۲)	**۰/۲۷	**۰/۳۵	**۰/۱۷	**۰/۱۸	*۰/۱۱	**۰/۲۵	**۰/۱۶	**۰/۱۶	**۰/۲۵	**۰/۴۴	**۰/۱۳
اضطراب-افسردگی (۳)	**۰/۳۹	**۰/۴۰	**۰/۳۳	**۰/۳۵	**۰/۱۹	**۰/۳۲	**۰/۲۱	**۰/۲۹	**۰/۴۵	**۰/۲۶	**۰/۲۵
مشکلات اجتماعی (۴)	**۰/۳۴	**۰/۲۹	**۰/۳۰	**۰/۳۱	**۰/۲۰	**۰/۳۱	**۰/۱۷	**۰/۳۴	**۰/۲۷	**۰/۲۲	**۰/۱۹
مشکلات تفکر (۵)	**۰/۳۰	**۰/۲۷	**۰/۲۸	**۰/۲۹	**۰/۱۸	**۰/۳۰	**۰/۳۰	**۰/۲۷	**۰/۲۹	**۰/۲۰	**۰/۱۶
مشکلات توجه (۶)	**۰/۴۲	**۰/۳۱	**۰/۴۴	**۰/۴۴	**۰/۳۳	**۰/۴۴	**۰/۲۲	**۰/۳۰	**۰/۳۵	**۰/۲۲	**۰/۱۶
رفتارهای بزهکارانه (۷)	**۰/۴۳	**۰/۳۰	**۰/۴۶	**۰/۴۵	**۰/۴۶	**۰/۳۷	**۰/۲۲	**۰/۳۳	**۰/۳۱	**۰/۱۸	**۰/۲۲
رفتارهای پرخاشگرانه (۸)	**۰/۴۳	**۰/۳۱	**۰/۴۷	**۰/۴۷	**۰/۳۵	**۰/۳۷	**۰/۱۹	**۰/۳۲	**۰/۳۶	**۰/۲۲	**۰/۱۶
مشکلات برونی‌شده (۹)	**۰/۴۵	**۰/۳۲	**۰/۵۰	**۰/۴۷	**۰/۳۸	**۰/۳۹	**۰/۲۱	**۰/۳۴	**۰/۳۶	**۰/۲۲	**۰/۱۸
مشکلات درونی‌شده (۱۰)	**۰/۳۸	**۰/۴۱	**۰/۳۱	**۰/۳۳	**۰/۱۹	**۰/۳۲	**۰/۲۱	**۰/۲۸	**۰/۴۱	**۰/۳۱	**۰/۲۶
نمره کل بخش مشکلات رفتاری-هیجانی (۱۱)	**۰/۴۶	**۰/۴۰	**۰/۴۵	**۰/۴۶	**۰/۳۲	**۰/۴۱	**۰/۲۵	**۰/۳۴	**۰/۴۲	**۰/۲۸	**۰/۲۴

* $p \leq 0.05$; ** $p \leq 0.01$

جدول ۶- همبستگی پیرسون میان خرده‌مقیاس‌های بخش مشکلات رفتاری- هیجانی دو نسخه کودک و معلم CBCL

معلم	کودک										
	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
گوشه‌گیری (۱)	*.۰/۱۰	**۰/۱۲	*.۰/۰۵	*.۰/۰۵	*.۰/۰۶	*.۰/۰۶	۰/۰۵	**۰/۱۲	*.۰/۱۰	*.۰/۰۵	**۰/۱۵
شکایت‌های بدنی (۲)	**۰/۲۱	**۰/۲۰	**۰/۱۷	**۰/۱۶	**۰/۱۶	**۰/۲۱	**۰/۱۸	**۰/۱۸	*.۰/۱۱	**۰/۲۵	*.۰/۱۱
اضطراب- افسردگی (۳)	**۰/۱۲	*.۰/۱۱	*.۰/۰۷	*.۰/۰۷	*.۰/۰۶	*.۰/۰۶	۰/۰۵	**۰/۱۵	**۰/۱۵	*.۰/۰۴	**۰/۱۴
مشکلات اجتماعی (۴)	**۰/۱۷	**۰/۱۳	**۰/۱۴	**۰/۱۳	**۰/۱۳	**۰/۱۳	*.۰/۱۰	**۰/۱۷	*.۰/۱۱	**۰/۱۲	*.۰/۰۹
مشکلات تفکر (۵)	*.۰/۰۹	*.۰/۰۶	*.۰/۰۵	*.۰/۰۵	*.۰/۰۴	*.۰/۱۰	*.۰/۱۰	*.۰/۰۷	*.۰/۰۵	*.۰/۰۵	*.۰/۰۶
مشکلات توجه (۶)	**۰/۲۰	**۰/۱۵	**۰/۲۰	**۰/۱۸	*.۰/۱۸	**۰/۲۰	*.۰/۰۷	**۰/۱۷	**۰/۱۵	*.۰/۱۰	*.۰/۱۰
رفتارهای بزهارانه (۷)	**۰/۲۰	**۰/۱۳	**۰/۲۰	**۰/۱۸	**۰/۲۰	**۰/۱۷	*.۰/۱۰	**۰/۱۷	**۰/۱۴	*.۰/۱۰	*.۰/۰۹
رفتارهای پرخاشگرانه (۸)	**۰/۲۰	**۰/۱۳	**۰/۲۰	**۰/۲۰	**۰/۱۵	**۰/۱۶	*.۰/۱۰	**۰/۱۹	**۰/۱۵	*.۰/۱۰	*.۰/۰۸
مشکلات برونی شده (۹)	**۰/۲۱	**۰/۱۴	**۰/۲۱	**۰/۲۰	**۰/۱۶	**۰/۱۷	*.۰/۱۰	**۰/۲۰	**۰/۱۵	*.۰/۱۰	*.۰/۰۹
مشکلات درونی شده (۱۰)	**۰/۱۷	**۰/۱۷	**۰/۱۲	*.۰/۱۰	*.۰/۱۱	*.۰/۱۱	*.۰/۱۰	**۰/۱۷	*.۰/۱۱	*.۰/۱۱	**۰/۱۵
نمره کل بخش مشکلات رفتاری- هیجانی (۱۱)	**۰/۲۱	**۰/۱۶	**۰/۱۹	**۰/۱۸	**۰/۱۷	*.۰/۱۸	*.۰/۱۰	**۰/۲۰	**۰/۱۵	*.۰/۱۱	**۰/۱۳

* $p \leq 0.05$; ** $p \leq 0.01$

بخش مهارت‌ها ۵-۲ درصد و برابر نمره T ۳۴-۳۱ و رتبه درصدی بخش کلی مهارت‌ها ۱۷-۱۰ درصد و برابر نمره T ۳۶-۳۹ بود. گفتنی است به دلیل رایج نبودن گویه‌های مربوط به مشکلات جنسی در نسخه پدر/ مادر، هم چنین کسب نمره پایین در این مورد، این نمره مانند هشت خرده‌مقیاس مشکلات رفتاری- هیجانی به صورت بهنجار، مرزی و بالینی دسته‌بندی نشد؛ اگرچه نمره‌های T آن به دست آمد، که بر پایه آن می‌توان کودک را به صورت پایین، متوسط و بالا ارزیابی کرد.

بحث

یافته‌ها نشان‌گر اعتبار و پایایی خوب CBCL در اصفهان بود. در دو دهه اخیر CBCL امکان ارزیابی مهارت‌ها و مشکلات رفتاری- هیجانی کودکان در فرهنگ‌های گوناگون را فراهم آورده است. آخن‌باخ (۱۹۹۱، a، b، c) ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه اصلی را بدین صورت گزارش کرده است: پایایی به روش آلفای کرنباخ برای پسران در نسخه پدر/ مادر در بخش مهارت‌ها از ۰/۴۶ (فعالیت) تا ۰/۵۹ (مدرسه) و در بخش مشکلات رفتاری- هیجانی از ۰/۵۶ (مشکلات تفکر) تا ۰/۹۲ (رفتارهای پرخاشگرانه)، و برای دختران در بخش مهارت‌ها از ۰/۵۴ (فعالیت) تا ۰/۶۲ (مدرسه) و در بخش مشکلات رفتاری- هیجانی از ۰/۵۴ (مشکلات جنسی) تا

جدول ۷- همبستگی پیرسون میان خرده‌مقیاس‌های بخش مهارت‌های دو نسخه کودک و پدر/ مادر CBCL

پدر/ مادر	کودک		
	۳	۲	۱
فعالیت (۱)	*.۰/۳۴	*.۰/۲۰	*.۰/۳۸
اجتماعی (۲)	*.۰/۴۸	۰/۵۷*	*.۰/۱۸
نمره کلی بخش مهارت‌ها (۳)	*.۰/۵۳	*.۰/۴۹	*.۰/۳۴

* $p \leq 0.01$

برای به دست آوردن نمره‌های T، نخست داده‌ها تراز شده، سپس با میانگین ثابت ۵۰ و انحراف معیار ثابت ۱۰ به نمره‌های T تبدیل شدند. میانگین، انحراف معیار، کمینه، بیشینه و میانگین نمره‌های T به تفکیک هر نسخه در جدول‌های ۱، ۲ و ۳ آمده است. یافته‌ها نشان داد رتبه‌های درصدی هر خرده‌مقیاس بخش مشکلات رفتاری- هیجانی ۹۶-۹۰ درصد و برابر نمره T ۶۹-۶۵ بود. به بیان دیگر نمره T پایین‌تر از ۶۵، بهنجار، بالینی (دچار مشکل خاص) و مرزی بود. رتبه درصدی نمره کلی بخش مشکلات رفتاری- هیجانی ۹۰-۸۸ درصد و برابر نمره T ۶۲-۵۹ بود، به بیان دیگر نمره T پایین‌تر از ۵۹، بالاتر از ۶۲ و بین ۵۹ تا ۶۲ به ترتیب مشخص‌کننده افراد بهنجار، بالینی (دچار مشکل رفتاری- هیجانی) و مرزی بود. رتبه‌های درصدی خرده‌مقیاس‌های

بنابراین نقطه برش در بخش کلی مشکلات رفتاری-هیجانی پایین تر از خرده‌مقیاس‌ها خواهد بود؛ به بیان دیگر کمینه و بیشینه گزارش شده برای بخش کلی مشکلات رفتاری-هیجانی نسبت به خرده‌مقیاس‌ها بالاتر است: نقطه برش برای هر خرده‌مقیاس ۹۷/۷-۹۰ درصد و برابر نمره T ۶۷-۷۰ بود، بدین معنی که نمره T پایین تر از ۶۷، بالاتر از ۷۰ و بین ۶۷ و ۷۰ به ترتیب مشخص کننده افراد بهنجار، افراد دچار مشکلات رفتاری-هیجانی و افراد در مرز بالینی است. در بخش کلی مشکلات رفتاری-هیجانی، رتبه درصدی ۸۲-۹۰ درصد و برابر نمره T ۶۳-۶۰ بود، بدین معنی که نمره T پایین تر از ۶۰، بالاتر از ۶۳ و بین ۶۰ و ۶۳ به ترتیب مشخص کننده افراد بهنجار، بالینی و مرزی است. یافته‌های پژوهش حاضر با این یافته‌ها هم‌خوانی دارد، بنابراین رتبه درصدی و نمره‌های T به دست آمده در ایران به طور تقریبی همانند نسخه اصلی است. روند توضیح داده شده در مورد بخش مشکلات رفتاری-هیجانی برای بخش مهارت‌ها نیز صدق می‌کند؛ نمره کل بخش مهارت‌ها نسبت به نمره خرده‌مقیاس‌های بخش مهارت‌ها بیشتر گزارش شده است، به بیان دیگر رتبه درصدی و نمره T بخش کلی مهارت‌ها بالاتر از رتبه درصدی و نمره T خرده‌مقیاس‌های بخش مهارت‌هاست. یعنی کمینه و بیشینه گزارش شده در بخش کلی مهارت‌ها نسبت به خرده‌مقیاس‌های این بخش بالاتر است: رتبه درصدی بخش کلی مهارت‌ها ۱۷-۱۰ برابر نمره T ۳۷-۴۰ و رتبه درصدی خرده‌مقیاس‌های بخش مهارت‌ها ۵-۲ برابر نمره T ۳۳-۳۰ بود (آخرن‌باخ، ۱۹۹۱؛ c, b, a). بنابراین رتبه درصدی و نمرات T بخش مهارت‌ها در ایران نیز به طور تقریبی همانند نسخه اصلی است.

در پایان می‌توان گفت CBCL توانایی گروه‌بندی کودکان را در سه گروه بهنجار، مرزی و بالینی در مورد هشت مشکل رفتاری-هیجانی از نقطه نظر پدر/مادر، معلم و خود کودک دارد. بنابراین کاربرد آن در کنار مصاحبه بالینی، امکان تشخیص بدون سوگیری را فراهم می‌آورد. هم‌چنین می‌توان CBCL را برای تشخیص نقاط قوت کودک به کار برد، تا با به فعل در آوردن آنها، مشکلات رفتاری کاهش یافته یا حذف شود. بررسی اعتبار هم‌زمان CBCL با ابزارهایی مانند پرسش‌نامه کانرز برای پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود.

۰/۹۲ (رفتارهای پرخاشگرانه) متغیر بود. در نسخه معلم آلفای کرونباخ بخش مشکلات رفتاری-هیجانی برای پسران از ۰/۷۲ (شکایت‌های بدنی) تا ۰/۹۶ (مشکلات اجتماعی) و برای دختران از ۰/۶۳ (مشکلات تفکر) تا ۰/۹۶ (رفتارهای پرخاشگرانه) متغیر بود. در نسخه کودک آلفای کرونباخ بخش مهارت‌ها از ۰/۳۸ (فعالیت) تا ۰/۵۷ (اجتماعی) و در بخش مشکلات رفتاری-هیجانی از ۰/۵۹ (گوشه‌گیری) تا ۰/۸۶ (اضطراب-افسردگی) برای پسران و از ۰/۳۲ (فعالیت) تا ۰/۶۰ (اجتماعی) در بخش مهارت‌ها و از ۰/۵۹ (گوشه‌گیری) تا ۰/۹۰ (اضطراب-افسردگی) در بخش مشکلات رفتاری-هیجانی برای دختران متغیر بود. در سوئد پایایی نسخه پدر/مادر CBCL از ۰/۳۴ (شکایت‌های بدنی) تا ۰/۹۴ (رفتارهای پرخاشگرانه) و پایایی نسخه کودک از ۰/۳۱ (مشکلات اجتماعی) تا ۰/۹۱ (رفتارهای پرخاشگرانه) (لارسون و فریسک، ۱۹۹۸؛ لارسون و همکاران، ۲۰۰۰) و در روسیه آلفای کرونباخ نسخه پدر/مادر، معلم و کودک در بخش مشکلات رفتاری-هیجانی به ترتیب ۰/۹۳-۰/۳۰، ۰/۹۴-۰/۷۸ و ۰/۹۳-۰/۴۷ و در بخش مهارت‌ها برای دو نسخه پدر/مادر و کودک به ترتیب ۰/۵۱ و ۰/۳۴ (اسلو بردسکایا، ۱۹۹۱) گزارش شد. بنابراین با مقایسه یافته‌های پژوهش حاضر و یافته‌های دیگر پژوهش‌ها می‌توان گفت نسخه فارسی این پرسش‌نامه در دو بخش مشکلات رفتاری-هیجانی و مهارت‌ها پایایی بالاتری دارد.

آخرن‌باخ (۱۹۹۱؛ a, b, c) برای بررسی اعتبار CBCL دو روش اعتبار هم‌زمان^۱ و اعتبار سازه را به کار برد. اعتبار هم‌زمان به روش همبستگی میان بخش مشکلات رفتاری CBCL و دو مقیاس کانرز و Q-PRBPC، همبستگی ۰/۸۶-۰/۵۶ را با مقیاس کانرز و همبستگی ۰/۸۸-۰/۵۲ را با Q-PRBPC نشان داد. اعتبار سازه نیز به روش همبستگی میان خرده‌مقیاس‌ها و نمره هر بخش تأیید شد ($p \leq 0/001$). به همین روش اعتبار سازه نسخه سوئدی (لارسون و فریسک، ۱۹۹۸؛ لارسون و همکاران، ۲۰۰۰) و روسی (اسلو بردسکایا، ۱۹۹۱) CBCL نیز معنی‌دار ($p \leq 0/001$) گزارش شد. یافته‌های پژوهش حاضر نیز هم‌سو با یافته‌های دیگر پژوهش‌ها نشان‌گر اعتبار سازه CBCL بود.

آخرن‌باخ (۱۹۹۱؛ a, b, c) نشان داد کودکان در هر سه نسخه، در بخش کلی مشکلات رفتاری-هیجانی نسبت به خرده‌مقیاس‌های این بخش نمره بیشتری به دست می‌آورند.

سبازاری

از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه اصفهان برای تأمین هزینه انجام این بررسی، هم‌چنین از اداره آموزش و پرورش کل و منطقه‌های پنج‌گانه اصفهان برای همکاری در گردآوری داده‌ها صمیمانه قدردانی می‌شود. [بنا به اظهار نویسنده مسئول مقاله، تعارض منافع وجود نداشته است.]

منابع

- emotional/ behavioral problems in children of psychiatric inpatients. *European Child Adolescent Psychiatry*, 9, 122-128.
- Masten, A. S., Morison, P., & Pellegrini, D. S. (1985). A revised class play method of peer assessment. *Developmental Psychology*, 21, 523-533.
- Minaei, A. (2006a). Confirmatory factorial analysis of Achenbach's teacher report form. *Research on Exceptional Children*, 6 (3), 769-786. (Persian)
- Minaei, A. (2006b). Adaptation and standardization of Achenbach's teacher report form, self-report form, and teacher report form. *Research on Exceptional Children*, 19 (1), 529-558. (Persian)
- Naglieri, J. A., Goldstein, S., & Delauder, B. Y. (2005). Relationships between the WISC-III and the cognitive assessment system with Conners' rating scales and continuous performance tests. *Archives of Clinical Neuropsychology*, 20, 385-401.
- Pepler, D. J., King, G., Craig, W., Byrd, B., & Bream, L. (2005). *The development and evaluation of multisystem social skills group training program for aggressive children*. U.S.A: Human Sciences Press.
- Quay, H., & Peterson, D. R. (1983). *Interior manual for the revised behavior problem checklist*. Coral Gables, FL: University of Miami, Applied Social Sciences.
- Slobodskaya, H. R. (1999). Competence, emotional and behavioral problems in Russian adolescents. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 8, 173-180.
- Zbikowski, S. M., & Cohen. R. (1998). Parent and peer evaluations of the social competence of children with mild asthma. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 19, 249-265.
- Achenbach, T. M. (1991a). *Manual for the child behavior checklist/ 4-18 and 1991profile*. Burlington, VI: University of Vermont Department of Psychiatry.
- Achenbach, T. M. (1991b). *Manual for the teacher's report form/ 4-18 and 1991 profile*. Burlington, VI: University of Vermont Department of Psychiatry.
- Achenbach, T. M. (1991c). *Manual for the youth self-report and 1991 Profile*. Burlington, VT: University of Vermont Department of Psychiatry.
- Breuk, R. E., Clauser, C. A. C., Stams, G. J. J. M., Slot, N. W., & Doreleijers, T. A. H. (2007). The validity of questionnaire self-reports of psychopathology and parent-child relationship. *Journal of Adolescence*, 30(5), 761-771.
- Iruine, A. B., Bigla, A., Smoldowshi, K., & Ary, D. V. (2000). The value of the parenting scale for measuring the discipline practices of parents of middle school children. *Behaviour Research and Therapy*, 37, 127-142.
- Larsson, B., & Frisk, M. (1998). Social competence and emotional/ behaviour problems in 6-16 years old Swedish school children. *Child & Adolescent Psychiatry*, 8, 24-33.
- Larsson, B., Knutsson-Medin, L., Sundelin, C., & Trostvon von Werder, A. C. (2000). Social competence and